

**Компьютер ва интернет терминологиясини тилларда ифодавий
имкониятларини ўрганиш ва уларни меъёрга солиш масалалари**

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети

доценти, PhD Саидқодирова Дилфузахон Саидқодировна

Аннотация: Ушбу мақолада Интернет ва компьютер терминологиясида терминлар тизими ҳақида сўз юритилган. Терминлар тизими тилнинг турлича жойлашганини инкор этишга асосланади. Термин ва нотермин ўртасидаги чегара кўпинча сўзлар орасида эмас, балки сўзнинг ички структурасида ётади: боғлагич; тахлам; зичлаш; тўплагич ва ҳ.к.

Калит сузлар: Интернет, компьютер, термин, номинация, тил тизими, соҳа, тушунча, лексика, структура, сўз, тахлил.

Маълумки, махсус соҳага оид тушунчаларни англаш билан бирга, уларни иш жараёнида қўллаш жуда муҳим омил бўлиб, ҳар қандай соҳанинг ривожланишида катта аҳамият касб этади. Компьютер ва интернетга оид тушунчалар бундан мустасно эмас

Ҳозирги кунда тил тизимида тез ўзгарувчан ҳамда фаол қатламини компьютер ва интернет терминологияси соҳасига доир лексик бирликлар ташкил этади. Шу боис, ушбу соҳа терминологиясининг лингвистик хусусиятлари муаммоларини илмий жиҳатдан ўрганиш тилшуносларимиз олдига бир қатор муҳим вазифаларни қўймоқда. Жумладан, компьютер ва интернет терминологиясини тилларда ифодавий имкониятларни ўрганиш ва уларни меъёрга солиш масалаларини тадқиқ этиш ҳам ана шундай долзарб вазифалар сирасига киради. Дарҳақиқат, ахборот технологияларининг жадал суръатлар билан ривожланиши техника соҳаси терминларининг кенг тарқалишига ва таржима қилинишига сабаб бўлмоқда. Хорижий мамлакатлар билан илмий-техника соҳаси ҳам алоқаларнинг кенгайиши, ушбу соҳада эришилган ютуқларнинг ҳаётга тадбиқ этилиши, илмий-техникавий адабиётлар алмашинуви – буларнинг барчаси янги терминлар ва уларнинг таржимаси умумий миқдорда тўхтовсиз кўпайиб боришига қулай шарт-шароит яратмоқда.

Дарҳақиқат, компьютер ва интернет соҳасига тегишли бўлган терминлар лингвистик нуқтаи назардан олиб қаралса, ҳар бир тилнинг техника соҳасидаги мавжуд терминлари ушбу тилнинг терминологик тизимларидан бирини ташкил этади. Жумладан, компьютер ва интернет терминлари ҳам ҳар бир тилдаги илмий-техникавий терминологик тизими таркибига киради ва энг янги ривожланиб келаётган соҳа терминлари сифатида кўрилади. Зеро, техника соҳасининг жадал суръатлар билан ривожланиши ва уни инсон фаолиятига ҳар

томонлама чуқур кириб бориши тилда ҳам катта ўзгаришларни юзага келтирди. Натижада, бугунги кунда компьютер ва интернет соҳаси терминологик тизими илмий-техникавий терминологиянинг янги соҳаси сифатида компьютер ва интернет лингвистикаси йўналишини вужудга келтирди.

Демак, ушбу тушунчаларнинг барча жабҳаларга кириб келиши ва терминология олдига аҳолининг турли қатламлари эҳтиёжларига мос келадиган изоҳли ва таржима луғатларини яратиш вазифасини қўйди. Бундай луғатларда таржима орқали сўз ясалиши назарда тутилади айни пайтда компьютер ва интернет соҳаси терминологик бирликларининг миллий тил тизимлидаги ўзига хос лингвистик хусусиятлари акс эттирилади. Зеро, компьютер ва интернет – илмий билимларнинг энг жадал ривожланаётган соҳаларидан бири бўлиб, унинг терминологияси доимий ривожланишда бўлиб турибди ва улкан тезликда янги терминлар билан бойитилмоқда.

Н.Насруллоева “компьютер ва интернет лексикасининг тараққиёти ва унинг миллий тилнинг бошқа лексик кичик тизимлари билан ўзаро таъсирлашувлари содир бўлади” деб ҳисоблайди. Олиманинг фикрича, махсус лексика фақат соҳа вакиллари нутқида қўлланилади ва уларнинг ўзига тушунарли бўлади. Бу борада интернет ва компьютер соҳасига тегишли тушунчаларга қуйидаги мисолларни келтиради: жавон, кўз, сичқонча, қути, юзер, қароқчи ва ҳ.к.

А.Г. Ходакова: «...интернет терминологиясини ядро, информатика ва ҳисоблаш техникаси тилининг энг муҳим, ахборий, кодификацияланган қисми сифатида тушуниш керак» – дея таъкидлайди. Бу таъриф компьютер терминологиясига ҳам хос белгидир.

Д.Саидқодирова: “Дунё компьютер тармоғи ўзида чексиз ахборот ва маълумотларни жамлайди. Интернет – бу турли-туман маълумотлар омборидир. Ушбу маълумотлардан фойдаланиш учун омборга кириш имкониятига эга бўлиш етарлидир. Айнан шу имконият Интернет фойдаланувчиларини ўзига жалб этади”, – деб ҳисоблайди.

Компьютер сингари ва интернет тармоғидаги ҳам предмет ва ҳодисаларни ифодалаш учун кўплаб янги тушунчалар пайдо бўлиши, соҳавий мутахассислар томонидан фойдаланилаётган терминологик лексикани яратилишига сабаб бўлмоқдаки, бу Бутунжаҳон ўргимчак тўридан фойдаланувчиларнинг сони ҳам ортиб бормоқда, улар Интернет мулоқот қилиш учун ўзига хос лексика ва сўз яшаш воситаларидан фойдаланиши орқали ўз тилини яратмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Насруллоева Н.С. Ўзбек ва инглиз тилларида компьютер ва интернет жаргонларининг чоғиштира тадқиқи. Филол.фан.фалсаф. док.(Phd) диссер. – Самарқанд, 2021. –С.49. -162 с.
2. Ходакова А.Г. Системная семантика термина (на материале англоязычных терминов интернета). Автореф кан. филол.наук. –Тула, 2010. – С.13.
3. Саидқодирова Д.С. Инглиз ва ўзбек тилларида интернет терминларининг лингвистик тадқиқи. Фалсафа. фанлари номзоди дис. – Тошкент. 2017.– С. 10

